

Nr 23

Socialutskottets betänkande i anledning av motion om större trygghet för äldre personer mot övergrepp m. m.

Motionen

I motionen 1973:1221 av herrar Werner i Malmö (m) och Komstedt (m) hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om en utredning angående åtgärder för att skapa större trygghet för äldre människor i dagens samhälle.

Motionärerna anför att den tilltagande brottsligheten med allt grövre våldsbrott, ofta mot äldre personer, aktualiserar frågan om vilka åtgärder man från samhällets sida kan vidta för att skapa större trygghet för äldre ensamstående personer. Motionärerna behandlar i motionen följande åtgärder.

Det anføres att eftersom det i första hand är isolerade människor, som blir föremål för grövre övergrepp, en av de viktigaste åtgärderna är att försöka skapa förbättrade kommunikationsmöjligheter med omvärlden.

Motionärerna framhåller härvid betydelsen av en etablerad kontaktverksamhet och anför att en sådan kontaktverksamhet skulle måhända kunna tillgodoses genom att det organ som nu sköter hemhjälpssamheten även ålades att ha kontinuerlig kontakt med äldre personer boende inom verksamhetsområdet. Vidare framhålls att den vanliga telefonen är ett utmärkt hjälpmedel och att ekonomiska skäl därför inte bör få lägga hinder i vägen för att samtliga äldre människor har direkt tillgång till telefon. I samband härmed påpekas att som en ytterligare åtgärd borde det vara möjligt att bygga upp någon form av larmtelefonsystem, så att vissa abonnenters telefoner ansluts till en larmcentral som inkopplas om det blir något fel på telefonen eller om abonnenten kallar på hjälp.

Motionärerna framhåller som ett lika enkelt som effektivt sätt att avhålla objudna gäster från att uppsöka äldre är anskaffandet av en hund men påpekar att den årliga hundskatten kan emellertid komma att innebära att många äldre undviker att skaffa sig hund, varför det vore lämpligt att hundägare som uppnått 67 års ålder befrias från hundskatt under förutsättning att hunden fyller en uppgift som vakthund.

Vidare anføres att dörrlåsen i äldre lägenheter är ofta mycket bristfälliga och underlättar för objudna gäster att bereda sig tillträde och att det kan starkt ifrågasättas om inte samhället aktivt borde medverka till att låsen i äldre fastigheter byts ut.

Slutligen framhålls att inte minst viktigt är det att informationen till äldre människor om hur de bör handla i olika situationer och vilka

kontakter de kan ta för att få hjälp med sin situation intensifieras samt att de kommunala myndigheterna bör i mycket högre grad än som nu är fallet bedriva en aktiv uppsökande verksamhet när det gäller äldre människor.

Åtgärder för att skydda äldre personer mot brott

Informationsverksamhet av rikspolisstyrelsen och socialstyrelsen

I en cirkulärskrivelse i februari 1966 till de kommunala nämnder, som handlade hemhjälpssärenden, hemställde socialstyrelsen om att till åldringarna skulle utdelas en av rikspolisstyrelsen utarbetad broschyr, som vände sig till åldringarna med praktiska råd om hur de borde uppträda för att förebygga och försvåra stölder, bedrägerier och andra brottsliga handlingar. Broschyren skulle även spridas genom den lokala polisen och Pensionärernas riksorganisation. I en cirkulärskrivelse i september 1967 till samtliga socialnämnder framförde socialstyrelsen ett önskemål från rikspolisstyrelsen om skärpt uppmärksamhet när det gällde främmande personers besök hos äldre personer boende på ålderdomshem.

För närvarande utarbetar socialstyrelsen i samarbete med rikspolisstyrelsen ett s. k. meddelandeblad om brottslighet mot äldre personer, vilket avses bli en aktualisering av tidigare cirkulär och vilket avses skola sändas ut till kommunerna.

Åtgärder i anledning av förslag av brottskommissionen

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndiganden i början av januari 1973 tillkallade chefen för justitiedepartementet dels en kommission med uppgift att dra upp riktlinjer och lägga fram förslag till åtgärder för att minska brottsligheten och förbättra den allmänna ordningen (brottskommissionen), dels en utredningsman för att lägga fram förslag till uppgifter för och organisation av ett centralt råd för samordning av samhällets insatser mot brott.

Brottskommissionen avgav i mars 1973 till chefen för justitiedepartementet ett stencilerat betänkande Åtgärder för att bekämpa brottsligheten och förbättra den allmänna ordningen (Ds Ju 1973:5), vari föreslogs väsentligt förstärkta polisiära och sociala insatser för att förebygga och bekämpa brott och för att förbättra den allmänna ordningen. Bl. a. föreslogs att polisens resurser skulle förstärkas särskilt för bekämpande av våldsbrotten samt åtgärder för att få till stånd en bättre kontakt mellan polisen och allmänheten, en ökad fotpatrullering och en utbyggnad av kvarterspolisverksamheten. Brottskommissionen uppmärksammade bl. a. förekomsten av misshandel mot åldringar, s. k. väskryckningar samt andra tillgreppsbrott mot bl. a. åldringar med våld eller hot om våld. Brottskommissionen förordade vidare bl. a. att det förutskickade centrala rådet för samhällets insatser mot brott skulle få sådana resurser och en sådan organisation att det även kunde verka för brottsförebyggande åtgärder i form av informationsverksamhet avseende bl. a. information till allmänheten om riskerna för inbrotts-, väsk- och

fickstöder. Förslag i enlighet med brottskommissionens förslag har framlagts och behandlats av statsmakterna under våren 1973. Statsmakternas beslut (prop. 1973:115, JuU 1973:26, SoU 1973:18) avser bl. a. förstärkningar av polisväsendets personal- och andra resurser.

Det brottsförebyggande rådet

Utredningen om ett centralt råd för samordning av samhällets åtgärder mot brott avgav i april 1973 till chefen för justitiedepartementet betänkandet *Det brottsförebyggande rådet* (Ds Ju 1973:6). Utredningen föreslog att ett centralt råd för förebyggande av brott skulle såsom en fristående myndighet direkt under Kungl. Maj:t inrättas från den 1 juli 1974 med uppgift att, närmast under Kungl. Maj:t, samordna samhällets och enskildas insatser mot brott. Utredningen framhöll bl. a. att det bör vara en väsentlig uppgift för rådet att sprida information av olika slag samt att det är viktigt att rådet genom olika informationskampanjer vänder sig till allmänheten i frågor som är av betydelse för det brottsförebyggande arbetet — inte minst den enskildes möjligheter att skydda sig mot brott. Med hänsyn till det angelägna i att rådets arbete snarast skulle komma i gång förordade utredningen att en kommitté skulle tillsättas redan den 1 juli 1973 med i huvudsak samma personsammansättning och arbetsuppgifter som rådet kunde förväntas få.

Med stöd av ett Kungl. Maj:ts bemyndigande i juni 1973 har chefen för justitiedepartementet tillkallat sakkunniga med de uppgifter som utredningen om ett brottsförebyggande råd föreslagit för rådet.

Social service och hjälp m. m. för äldre, ensamma personer

Uppsökande verksamhet

Genom ändringar år 1968 i lagen (1956:2) om socialhjälp har klarlagts kommunernas ansvar för den enskildes personliga omvårdnad. I 1 § socialhjälpslagen infördes en bestämmelse av innebörd att kommun skall tillse att den som vistas i kommunen får den omvårdnad som med hänsyn till hans behov och förhållanden i övrigt kan anses tillfredsställande. Vidare infördes i 6 § socialhjälpslagen en bestämmelse som fastslog att socialnämnderna är skyldiga att skaffa sig kännedom om de enskildas behov av omvårdnad och verka för att detta blir tillgodosett. Vad här och i det följande sägs om socialnämnder avser i stället sociala centralnämnder och sociala distriktsnämnder, där sådana finns inrättade. Genom tillägget till 6 § socialhjälpslagen klarlades att socialnämnderna har en skyldighet att bedriva en aktiv, uppsökande verksamhet.

I Råd och anvisningar nr 2/1969 om socialvårdens uppsökande verksamhet har socialstyrelsen gett anvisningar om bedrivandet av den uppsökande verksamheten. Däri framhålls bl. a. ålderspensionärer bland de personkategorier som kan komma i fråga för den uppsökande verksamheten och att målsättningen för denna verksamhet bl. a. är att socialnämnderna skall få en ingående kännedom om de enskildas behov av omvårdnad, hjälp och service av olika slag.

Viss öppen verksamhet för äldre personer

I Råd och anvisningar nr 195/1967 om öppen verksamhet för åldringar m. fl. omfattande service, sysselsättning, förströelse m. m. har socialstyrelsen gett anvisningar om öppen verksamhet för äldre personer. Däri framhålls att talrika åldringar och handikappade, som lever isolerade och ensamma, känner behov av samvaro och gemenskap. Anvisningar ges om en rad serviceåtgärder. I ett avsnitt om kontaktbefrämjande verksamhet omnämns olika aktiviteter genom föreningar och organisationer — bl. a. Riksföreningen för Röda korset samt bildnings- och studieförbunden — och de sociala myndigheterna uppmanas att stödja och uppmuntra den frivilliga verksamheten.

I avsnittet behandlas närmare s. k. väntjänst, som innebär att "vänbesökare" gör regelbundna besök hos åldringar och därvid ger hjälp med läsning av tidningar och böcker, brevskrivning, promenader, biblioteksbesök, klädinköp etc.

Vidare behandlas den s. k. telefonkedjan, som framhålls som lämplig då man vill upphålla daglig kontakt med t. ex. ensamma. Telefonkedjan anges kunna organiseras antingen så att en kedja av personer ringer till varandra på bestämda tider eller så att en person får i uppdrag att ringa runt till 5 å 6 personer. Socialstyrelsen väddar i anvisningarna till socialnämnderna att vid behov bistå med installationsavgiften för telefon och framhåller att socialnämnderna kan efter överenskommelse med televerket stå som ägare till telefonabonnemanget, varigenom abonnemanget kan flyttas mellan olika personer utan att ny inträdesavgift behöver erläggas.

I ett meddelandeblad nr 17 från mars 1971 om telefonservice för pensionärer och handikappade, som socialstyrelsen ställt till samtliga socialnämnder, påpekas att trots en väl utbyggd öppen åldringsvård med olika former av service såsom hemhjälp, sysselsättning och aktivering, färdtjänst, hår- och fotvård osv. kan man inte alltid tillgodose behovet av mänsklig kontakt. Som en åtgärd för att eliminera otrygghetskänsla och isolering för pensionärerna m. m. framhålls telefonkontakter och i meddelandebladet lämnas redogörelse för viss verksamhet med "kommunal telefonkedja".

I socialstyrelsens tidskrift Socialnytt nr 1/72 har lämnats en redogörelse för s. k. telefonservice i ett antal kommuner.

I fråga om omfattningen av viss öppen verksamhet inom åldringsvården m. m. får nämnas att under år 1971 omfattades ca 272 000 familjer eller personer av den sociala hemhjälpen åt åldringar och handikappade personer. Vid årsskiftet 1971/72 fanns telefontjänst i form av jourtjänst — innebärande att viss person var anträffbar för telefonsamtal från åldringar och handikappade — i 14 kommuner och telefontjänst i form av organiserad telefonkedja i 31 kommuner av rikets 464 kommuner. Totalt 530 åldringar och handikappade var anmälda till telefonservice.

Socialutskottet har inhämtat att ca 97 procent av alla ålderspensionärer numera har tillgång till telefon.

I större kommuner har börjat inrättas social jourverksamhet med dygnet-runt-service och med nära kontakt till den lokala polisen.

Synpunkter på utvecklingen under 1970-talet m. m.

Socialstyrelsen har år 1972 utgivit en skrift *Utvecklingstendenser inom den sociala åldringsvården* (*Socialstyrelsen* redovisar nr 26), vari anges utvecklingstendenser för 1970-talet som *socialstyrelsen* anser förefalla värda att stödjas. I ett avsnitt om umgängesliv och kontaktverksamhet anför bl. a. att erfarenheterna av uppsökande verksamhet i Sverige visar att ett ganska litet antal äldre lever i verklig isolering men att däremot många känner sig ensamma och har otillräckliga kontakter med andra. Det framhålls att många äldre torde kunna bryta isoleringen enbart genom att begagna sig av möjligheter att delta i föreningar, klubbar, organiserad fritidsverksamhet o. d. Vidare anges att frivilliga organisationer till *socialstyrelsen* anmält intresse att delta i väntjänst, telefonkedjor, "återbesök" hos personer som tidigare varit föremål för kommunens uppsökande verksamhet o. d. Det anföras att det bör undersökas vilken typ av uppgifter som bäst skulle kunna fyllas av olika frivilliga organisationer samt att vitala pensionärer borde kunna ägna sig åt väntjänst m. m.

Med anledning av önskemål av Pensionärernas riksorganisation igångsatte *socialstyrelsen* i början av år 1973 ett utredningsarbete om kontaktverksamhet för pensionärer. Syftet är i första hand att få till stånd en utbildning för yngre vitala pensionärer för uppdrag att såsom kontaktpersoner bryta isoleringen för ensamma äldre.

Svenska kommunförbundet har i en år 1972 utgiven skrift *Kommunala insatser för pensionärer under 70-talet*, angett en skiss för utveckling och insatser av service för pensionärer under 1970-talet. I ett avsnitt benämnt "Telefontjänst ger kontakt och ökad trygghet" framhålls att telefontjänsten kan vara till god hjälp för att tillgodose äldre personers behov av kontakt. Telefontjänsten anges böra fullt utbyggd fungera så att den täcker två olika kontaktbehov, nämligen dels skall de pensionärer som för sin egen trygghets skull eller som själva av olika anledningar inte förmår ta kontakt men som vill ha en telefonpåringning om dagen kunna få det, dels skall det vara en möjlighet för dem som behöver kontakt att när som helst under dygnet kunna ringa upp och få tala med någon. I skriften ges vissa anvisningar om hur telefontjänsten kan organiseras.

Larmanordningar

Från tid till annan presenteras larmanordningar, som syftar till att tillgodose ensamboende äldre personers behov.

Sålunda presenterades t. ex. i slutet av år 1972 en apparat som avses skola anslutas till spisen, belysningen på toaletten, kylskåpet samt ytterdörren. Om apparaten inte registrerar att någon tänt ljuset på toaletten, öppnat kylskåpet eller använt spisen under visst antal timmar börjar en klocka ringa i trappuppgången så att grannar kan tillkalla hjälp för att undersöka vad som hänt. I början av år 1973 presenterades en anordning som innebär att ohörbara ljudvågor sänds genom bostaden. Så

länge innehavaren rör sig störs ljudvågorna, vilket betyder att allt är i sin ordning. Om innehavaren varit orörlig en tid slås larm.

Inom socialstyrelsen har under år 1973 färdigställts en sammanställning av uppgifter om olika slags s. k. trygghetslarm.

På grundval av ett avtal mellan televerket, Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet om bildande av ett alarmeringsbolag, vilket ärende behandlades av riksdagen i fjol (prop. 1972:129, TU 1972:20), har fr. o. m. den 1 januari 1973 bildats SOS Alarmering Aktiebolag (SOSAB) med uppgift att genom samordning av samhällets alarmeringsfunktioner i regionala alarmeringscentraler möjliggöra snabba och effektiva hjälpinsatser. Bolaget avses motta och utlösa larm till brandkår, ambulans och jourhavande sjukvårdspersonal. S. k. SOS-samtal till andra hjälporgan skall vidarekopplas på samma sätt som skett för samtliga samtal till hittillsvarande SOS-centraler. Bolagets alarmeringscentraler skall vidare bl. a. ha till uppgift att i mån av kapacitet ta emot och behandla larmbesked från privata kontrollanläggningar och åta sig andra uppdrag som faller inom verksamhetsområdet. Bolagets första alarmeringscentral beräknas kunna tas i drift den 1 januari 1974. Socialutskottet har från bolaget inhämtat att larmanordning(ar) hos t. ex. ensamboende pensionärer i och för sig skall kunna anslutas till alarmeringscentral men att det anses att det får ankomma på kommunerna att ta initiativ till kollektiva anslutningar för pensionärer.

Dörrlås

Byggnadsstadgan (1959:612) innehåller inte någon uttrycklig föreskrift om att byggnader skall uppfylla särskilda krav till skydd mot inbrott. Statens planverk, som utfärdar föreskrifter, råd och anvisningar till byggnadsstadgan, har i dessa inte ställt krav beträffande lås och låsinstallation.

Med stöd av ett Kungl. Maj:ts bemyndigande i oktober 1972 har chefen för handelsdepartementet tillsatt en utredning (II 1972:04) angående utökat konsumentskydd beträffande lås och låsinstallation. I direktiven anges bl. a. att utredningen bör pröva huvudsakliga byggnadstekniska föreskrifter angående inbrottsförebyggande åtgärder bör utfärdas. En tjänsteman hos statens planverk är engagerad i utredningen som expert. Utredningsarbetet pågår.

Hundskatt

Gällande bestämmelser

Reglerna om hundskatt är intagna i förordningen (1923:116) ang. skatt för hundar. Enligt 1 § skall för varje hund hundskatt årligen erläggas till kommunen. Skatteplikt föreligger dock inte för bl. a. utbildad ledarhund, avsedd att betjäna blind.

Skatten bestäms av kommunen till ett för varje hund lika belopp, lägst 10 kr. högst 100 kr. för kalenderår (4 §). Kommunen bestämmer huru de influtna skattemedlen skall användas.

Utredningsförslag

Med stöd av ett Kungl. Maj:ts bemyndigande år 1970 tillsatte chefen för finansdepartementet hundskatteutredningen (Fi 1970:80) med uppdrag att se över gällande bestämmelser beträffande hundskatten. Till fullgörande av sitt uppdrag har hundskatteutredningen hösten 1972 till chefen för finansdepartementet avgivit betänkandet Hundavgift (SOU 1972:89).

Hundskatteutredningen har av olika skäl kommit till den slutsatsen att ett för hela riket gällande enhetligt avgiftsbelopp är lämpligast. Utredningen anför att detta belopp bör knappast ses som en skatt i gängse mening utan bör snarare uppfattas som en form av registreringsavgift. Utredningen föreslår med hänsyn härtill en enhetlig hundavgift för hela riket och att denna bestäms till 75 kr. per hund och kalenderår.

I frågan om lägre avgift för pensionärer anför utredningen (s. 38) att en differentiering på sådant sätt att exempelvis folkpensionärer skulle få lättnader är mycket svår att förena med rimliga anspråk på enkelhet i den praktiska tillämpningen. Det anføres att således skulle för folkpensionärerna särskilda villkor få uppställas för att möjliggöra en inkomstprövning i de enskilda fallen. Att generellt befria folkpensionärerna kan inte gärna komma i fråga, eftersom antalet folkpensionärer som tillika är hundinnehavare kan bedömas vara tämligen stort samt inkomstförhållandena kan variera kraftigt, anføres det vidare. Slutligen anføres att en lösning i enlighet med det anförda skulle också aktualisera krav på lättnader för hundinnehavare med låga inkomster över huvud taget.

Efter remissbehandling bereds hundskatteutredningens betänkande för närvarande i Kungl. Maj:ts kansli.

Tidigare riksdagsbehandling

Åtgärder mot brottslighet riktad mot äldre personer

I en interpellation (nr 229) framställd den 22 november 1972 (prot. § 21) ställdes till justitieministern frågan om han avsåg att ta ytterligare initiativ för att motarbeta den brottslighet som riktar sig mot äldre personer.

Interpellationen besvarades den 11 december 1972 (prot. § 10) samtidigt med att svar lämnades på en interpellation (nr 213) ställd den 7 november 1972 (prot. § 17) till justitieministern om vilka åtgärder rörande polisverksamheten han avsåg vidta för att öka tryggheten till liv och lem i Stockholmsområdet.

Vad gällde brott mot äldre människor anförde justitieministern, statsrådet Geijer, inledningsvis att en undersökning avseende Stockholm,

som gjordes för några år sedan, visat att s. k. oprovocerade gatufridsbrott drabbat äldre personer betydligt mera sällan än vad man trodde. Det anfördes att i Stockholm anmäldes det år undersökningen avsåg 2 266 sådana brott, varav sammanlagt 211, eller 9 procent, riktat sig mot personer över 60 år. I fråga om väskryckningar anfördes bl. a. att en undersökning från år 1969 visat att det anmälts 216 fall av väskryckning, av vilka fall 86 drabbat kvinnor som var 60 år och däröver. I fråga om rån anfördes bl. a. att en undersökning från år 1965 visat att rånoffrens vanligaste ålder var 40–50 år och att 16 personer, eller 11 procent, var över 60 år. I fråga om åtgärder mot brottsligheten erinrade justitieministern om vidtagna förstärkningsåtgärder inom polisväsendet och hänvisade till att i den förestående statsverkspropositionen (för budgetåret 1973/74) skulle komma att redovisas ytterligare ökade insatser för att minska brottsligheten.

Kontaktverksamhet

I en *enkel fråga* (nr 56) framställd den 10 februari 1972 (prot. § 30) ställdes till socialministern frågan om han ansåg att möjligheter kunde skapas för att hindra eller minska risken för att människor insjuknar och avlider i ensamhet och isolering utan att deras frånfälle upptäcks förrän efter lång tid och vilka åtgärder som i så fall kunde tänkas.

I ett den 17 februari 1972 (prot. § 3) avgivet svar anförde socialministern, statsrådet Aspling, bl. a. följande.

Genom ändring år 1968 i socialhjälpslagen har fastslagits att kommunerna har skyldighet att skaffa sig kännedom om de enskildas behov av omvårdnad och verka för att detta blir tillgodosett. Socialstyrelsen har år 1969 meddelat råd och anvisningar om hur denna socialvårdens uppsökande verksamhet bör bedrivas.

Kommunerna har prövat olika lösningar för att bispringa ensamma och isolerade personer. I en del fall har kommunerna delats in i distrikt med en särskild kontaktperson anställd för varje distrikt. Härigenom skapas möjligheter till större personkännedom. En del kommuner har försökt tillgodose behovet av kontinuerlig kontakt genom att inrätta olika former av telefonservice. I ett särskilt meddelande, som sändes ut till samtliga socialnämnder under mars 1971, har socialstyrelsen beskrivit hur sådan telefonservice kan fungera. Januarinumret för år 1972 av socialstyrelsens tidskrift Socialnytt innehåller också beskrivning av hur telefonservicen fungerar i några kommuner. Glädjande nog finns där exempel på att telefonservicen räddat människoliv.

Socialstyrelsen har alltså hitintills kontinuerligt följt verksamheten och kommer fortsättningsvis att uppmärksamt följa problemen för ensamma och isolerade personer i syfte att försöka skapa flera kontaktmöjligheter i den uppsökande verksamheten. Styrelsen avser bl. a. att råda kommunerna att från hyresmottagare för pensionärsbostäder begära upplysning så snart betalning uteblir från någon hyresgäst så att något kommunalt organ på ett diskret sätt kan undersöka om sjukdom är orsaken till att betalningen uteblivit. Socialstyrelsen har också haft kontakt med bl. a. överstyrelsen för Röda korset, svenska kyrkans diakoninämnd, Frikyrkorådet och Pensionärernas riksorganisation för att diskutera hur dessa organisationer och deras medlemmar kan medverka

till att bryta ensamma äldre människors isolering.

Till slut skulle jag vilja understryka hur angeläget det är att de enskilda medborgarna inte slår sig till ro med myndigheternas åtgärder på det här området utan att var och en efter förmåga tar ansvar för att hjälpa till i ansträngningarna att bryta enskilda människors isolering och ensamhet.

I en replik framhöll statsrådet Aspling att socialstyrelsen nyligen haft kontakt med tekniska högskolan beträffande vissa försök som där görs med signalanordningar, som kan göra det lättare för personer i akuta nödsituationer att få kontakt med sin omgivning samt att postverket – i samråd med glesbygdsutredningen, socialstyrelsen och Svenska kommunförbundet – med vissa kommunstyrelser diskuterat möjligheterna att på försök låta lantbrevbärare göra hembesök hos pensionärer och sjuka i samband med brevbärarturerna.

Statsrådet Aspling anförde härjämte att socialstyrelsen i maj 1971 haft överläggningar med styrelsen för Pensionärernas riksorganisation, därvid bl. a. diskuterats pensionärsföreningarnas möjligheter att engagera sina medlemmar att bryta isoleringen för äldre, ensamma människor, samt att han själv nyligen haft överläggningar med ledarna för riksorganisationen och diskuterat olika möjligheter för den att härvid göra ytterligare insatser. Pensionärernas riksorganisation hade, framhöll statsrådet, ställt sig positiv och man övervägde hur man på olika vägar skulle kunna finna metoder att nå vidgade kontakter med ensamma, isolerade människor.

I en *interpellation* (nr 125) framställd den 21 april 1972 (prot. § 7) ställdes till socialministern frågan om han var beredd att medverka till att kommunerna i sina omsorger om invånarna uppmärksammar möjligheterna att med olika medel engagera enskilda människor för den nödvändiga kontaktverksamhet som kan förebygga onödiga lidanden för ensamstående åldringar och sjuka.

Interpellationen besvarades av socialministern, statsrådet Aspling, den 8 maj 1972 (prot. § 9). Svaret överensstämde i sak med svaret på ovannämnda enkla fråga.

Lägre telefonkostnader för folkpensionärer

I en motion till innevarande års riksdag togs fråga upp om slopande av installations- och abonnemangsavgifter för folkpensionärernas telefoninnehav. I motionen hemställdes att riksdagen skulle ge Kungl. Maj:t till känna vad i motionen anfördes om lägre telefonkostnader för folkpensionärer. I sitt av riksdagen i denna del godkända betänkande TU 1973:2 s. 6–9 föreslog trafikutskottet avslag på motionen. Enligt utskottets mening borde lättnader av här ifrågavarande slag inte bestridas genom reduktioner av televerkets taxor eller priser utan i stället syntes uppkommande frågor av denna art böra lösas genom kommunal försorg.

Lägre hundskatt från folkpensionärer

I två likalydande motioner till 1969 års riksdag — väckta med anledning av prop. 1969:135 med förslag till lag om ändring i hundskatteförordningen — togs fråga upp om lägre hundskatt från folkpensionärer. Det hemställdes bl. a. att kommunerna skulle få laglig rätt att medge nedsättning eller befrielse från hundskatt för vissa ägarkategorier. Bevillningsutskottet föreslog i sitt av riksdagen godkända betänkande BeU 1969:65 att riksdagen med anledning av bl. a. här ifrågakarande motioner hos Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning angående hundskatten. Utskottet fann av olika skäl att en förutsättningslös översyn av hela hundskattefrågan borde komma till stånd. Utskottet anförde att därvid borde prövas, förutom förutsättningarna för det dåvarande systemet, även frågor om skatte- eller avgiftsbelopp liksom de i olika motioner aktualiserade spörsmålen rörande olika slag av differentiering. Riksdagens beslut var bakgrunden till tillsättandet av den i det föregående nämnda hundskatteutredningen.

Utskottet

I motionen 1973:1221 begärs utredning om åtgärder för att skapa större trygghet för äldre personer. Motionärerna anför att den tilltagande brottsligheten med allt grövre våldsbrott, ofta mot äldre personer, aktualiserar frågan om vilka åtgärder som från samhällets sida kan vidtas för att skapa större trygghet för äldre som är ensamstående. Motionärerna framhåller att det är viktigt att skapa förbättrade kommunikationsmöjligheter för äldre med omvärlden och tar därvid upp frågor om organiserande av kontaktverksamhet, tillgång till telefon samt uppbyggande av larmtelefonsystem. Motionärerna anser att en hundägare som uppnått 67 års ålder skall befrias från hundskatt för hund som han har som vakthund. Vidare anser motionärerna att samhället bör aktivt medverka till att bristfälliga dörrlås i äldre fastigheter byts ut. Slutligen framhålls att informationen till de äldre om hur de skall få hjälp m. m. bör intensifieras samt att de kommunala myndigheterna i mycket högre grad än som nu är fallet bör bedriva aktiv uppsökande verksamhet när det gäller äldre personer.

På de områden som avses i motionen har vidtagits en rad åtgärder. Utskottet anser med hänsyn till vikten av att den av motionärerna upptagna problematiken uppmärksammas att det är motiverat att följande relativt utförliga redovisning lämnas av de åtgärder m. m. som vidtagits i det syfte som anges i motionen.

Våld och hot om våld samt tillgreppsbrott mot äldre personer uppmärksammades i den snabbutredning som brottskommissionen gjorde tidigare i år och som låg till grund för beslut av vårriksdagen om bl. a. förstärkningar av polisväsendets personalresurser. Under våren framlades även utredningsförslag om inrättande den 1 juli 1974 av ett centralt råd för samordning av samhällets åtgärder mot brott, vilket bl. a. föreslogs få

till uppgift att sprida information till allmänheten om möjligheter att skydda sig mot brott. Chefen för justitiedepartementet har tillkallat särskilda sakkunniga för att sätta i gång den verksamhet som rådet föreslagits skola bedriva.

Genom en ändring år 1968 av socialhjälpslagen (1956:2) har fastslagits att socialnämnderna är skyldiga att göra sig väl förtrogna med de enskildas behov av omvårdnad och verka för att detta blir tillgodosett, dvs. att bedriva en aktiv, uppsökande verksamhet. I särskilda råd och anvisningar har socialstyrelsen framhållit att bl. a. ålderspensionärer bör komma i fråga för socialnämndernas uppsökande verksamhet.

Inom ramen för socialnämndernas och andra kommunala organs öppna verksamhet för äldre personer finns olika aktiviteter som avser att bryta isoleringen för dem som är ensamma, såsom t. ex. erbjudanden att delta i kursverksamhet av olika slag, väntjänst som innebär att "vänbesökare" kommer på regelbundna besök, telefonkedjor m. m. Även Röda kors-föreningar, bildnings- och studieförbund samt andra frivilliga organisationer bedriver särskild kontaktbefrämjande verksamhet för äldre. Socialstyrelsen har i år med anledning av önskemål av Pensionärernas riksorganisation bedrivit ett utredningsarbete som syftar till att få till stånd en utbildning för yngre vitala pensionärer, som vill åta sig uppdrag att som kontaktpersoner bryta isoleringen för ensamma äldre.

I fjol utgav dels socialstyrelsen en skrift Utvecklingstendenser inom den sociala åldringsvården, dels Svenska kommunförbundet en skrift Kommunala insatser för pensionärer under 70-talet, i vilka skrifter utvecklingen av servicen för äldre personer under 1970-talet behandlas. Bland annat behandlas närmare olika slag av kontaktbefrämjande verksamhet för äldre.

Utskottet har inhämtat att numera ca 97 procent av alla ålderspensionärer har tillgång till telefon. Socialstyrelsen har värdjat till socialnämnderna att vid behov bistå med installationsavgiften för telefon för äldre personer.

När det gäller trygghetslarm följer socialstyrelsen utvecklingen på området.

För närvarande pågår en av chefen för handelsdepartementet tillsatt utredning angående ökat konsumentskydd beträffande läs och läsinstallation som bl. a. skall pröva om byggnadstekniska föreskrifter om inbrottsförebyggande åtgärder bör utfärdas.

Ett utredningsförslag om att hundskatten skall ersättas med en hundavgift framlades i fjol. Hundavgiften föreslås utgå till kommunerna som en kompensation för kommunernas kostnader. Bl. a. mot denna bakgrund har man i utredningsförslaget inte funnit skäl för att hundavgiften bör differentieras till förmån för bl. a. folkpensionärer.

Som redovisats i det föregående har en rad åtgärder vidtagits och ytterligare insatser är att vänta när det gäller att bereda äldre personer en tillvaro tryggad mot våld och när det gäller att öka kontakten mellan äldre personer och andra. Mot denna bakgrund är enligt utskottets

mening något initiativ av riksdagen i anledning av motionen inte erforderligt.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1973:1221.

Stockholm den 16 oktober 1973

På socialutskottets vägnar

GÖRAN KARLSSON

Närvarande: herrar Karlsson i Huskvarna (s), Gustavsson i Alvesta (c), Svensson i Kungälv (s), Hamrin (fp), Dahlberg (s)*, Larsson i Öskevik (c), fru Sigurdsen (s)*, herrar Andreasson (c), Nordberg (s), Åkerlind (m), Romanus (fp), Nilsson i Växjö (s), Nisser (m) och Hagberg (vpk).

* Ej närvarande vid betänkandets justering.